

WORLD TRADE
ORGANIZATION

องค์การการค้าโลก

World Trade Organisation (WTO)

เว็บไซต์ www.wto.org

ที่ตั้งสำนักงาน เจนีวา สวิตเซอร์แลนด์

ก่อตั้งเมื่อ 1 ม.ค.2538

สมาชิก 166 ประเทศ

ผู้อำนวยการ นาง Ngozi Okonjo-Iweala ชาวไนจีเรีย ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ 1 มี.ค.2564

ภารกิจ WTO ถูกจัดตั้งเมื่อ 1 ม.ค. 2538 โดยเป็นการแปรสภาพจากความตกลงทั่วไปว่าด้วยการค้าและภาษีศุลกากร (General Agreement on Tariffs and Trade-GATT) ซึ่งจัดตั้งขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ในการประชุม “United Nations Monetary and Financial Conference” หรือ Bretton Woods Conference ที่เบรตตันวูดส์ สหรัฐฯ โดยการจัดตั้ง GATT มีเป้าหมายเพื่อสร้างเสถียรภาพการค้าโลกช่วงหลังสงคราม ทั้งนี้ สหรัฐฯ นำเสนอแผนพัฒนาข้อตกลง (convention) ทางการค้าที่ทำหน้าที่กำกับและลดข้อจำกัดด้านการค้าระหว่างประเทศช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ครอบคลุมประเด็นด้านภาษี สิทธิพิเศษทางการค้า ข้อจำกัดเชิงปริมาณของสินค้า การอุดหนุนสินค้าของรัฐ รวมถึงข้อตกลงในการส่งสินค้าระหว่างประเทศ ซึ่งแผนนี้นำไปสู่ความพยายามจัดตั้ง “องค์การการค้าระหว่างประเทศ” (International Trade Organisation-ITO) อย่างไรก็ดี การจัดตั้ง ITO ไม่มีความคืบหน้า เนื่องจากข้อจำกัดด้านการเมืองภายในของแต่ละประเทศ จึงมีการประนีประนอม และเห็นพ้องในการปฏิบัติตามความตกลง GATT ที่มีความยืดหยุ่นมากกว่าการจัดตั้ง ITO

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศด้านเศรษฐกิจช่วงหลังสงครามเย็นมีความซับซ้อนมากขึ้นทั้งด้านการค้า การบริการ การลงทุน รวมถึงทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งมีได้อยู่ในกฎระเบียบของ GATT จึงเกิดการเปลี่ยนผ่านจาก GATT ไปสู่ WTO โดยเป้าหมายในการปรับตัวครั้งนี้ คือ การตอบสนองต่อการเปิดเสรีทางการค้า สนับสนุนให้เกิดการเคลื่อนย้ายสินค้า การบริการ และการแข่งขันในตลาดอย่างเสรีระหว่างประเทศ โดยปราศจากการควบคุมจากรัฐบาลในแต่ละประเทศ อีกทั้งภารกิจใหม่ของ WTO คือ การยกเลิกการอุดหนุนการส่งออกสินค้าเกษตรและสิ่งทอ การจัดการกับอุปสรรคทางการค้าที่มีใช้ภาษี การสนับสนุนทางวิชาการเกี่ยวกับการค้าและมาตรการการลงทุนที่เกี่ยวข้องกับการค้า รวมถึงทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการค้า

WTO มีหน้าที่กำหนดนโยบายและควบคุมการดำเนินงานของสมาชิกในเรื่องต่าง ๆ เรียงตามลำดับความสำคัญ คือ ที่ประชุมระดับรัฐมนตรี (Ministerial Conference) คณะมนตรีใหญ่ (General Council) คณะมนตรี (Council) และคณะกรรมการต่าง ๆ (Committee) ซึ่งประกอบด้วย ผู้แทนของสมาชิก WTO โดยมีฝ่ายเลขานุการช่วยด้านการบริหารงานทั่วไป อีกทั้งยังเป็นเวทีในการเจรจาอุดหนุนและข้อกีดกันทางการค้า โดยอยู่บนพื้นฐานของการแข่งขันที่เป็นธรรมทั้งประเทศเล็กและประเทศใหญ่ ภายใต้หลักการไม่เลือกปฏิบัติ โปร่งใส เท่าเทียม และใช้ระบบฉันทามติ เน้นการใช้มาตรการทางภาษีเพียงอย่างเดียวเป็นเครื่องมือในการปกป้องอุตสาหกรรมภายในประเทศ รวมทั้งมีกระบวนการยุติข้อพิพาททางการค้าระหว่างประเทศ

WTO จะประชุมระดับรัฐมนตรีอย่างน้อยทุก ๆ 2 ปี เพื่อทบทวนปัญหาในการปฏิบัติตามข้อผูกพันของสมาชิก และวางแนวทางเปิดเสรีทางการค้า โดยที่ผ่านมา มีการประชุมระดับรัฐมนตรี WTO แล้ว 13 ครั้ง ทั้งนี้ การประชุมรัฐมนตรี WTO สมัยสามัญครั้งที่ 13 (Ministerial Conference-MC13) ที่สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์เป็นเจ้าภาพ ระหว่าง 26 ก.พ.-2 มี.ค.2567 ที่ประชุมบรรลุข้อตกลงสำคัญหลายประการ โดยเฉพาะปฏิญญาอาบูดาบี (Abu Dhabi Ministerial Declaration) ซึ่งมุ่งผลักดันและเสริมสร้างระบบการค้าพหุภาคี เพื่อรับมือกับความท้าทายทางการค้าโลกยุคใหม่ โดยเน้นความสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน และการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดย่อม และที่ประชุมเห็นพ้องการขยายระยะเวลาการยกเว้นการเก็บภาษีศุลกากรจากการส่งผ่านข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ระหว่างประเทศ นอกจากนี้ ยังเห็นชอบให้คอโมโรส และติมอร์-เลสเต เข้าร่วมเป็นสมาชิกใหม่ของ WTO อย่างไรก็ดี ที่ประชุม MC13 ยังไม่สามารถบรรลุฉันทามติในประเด็นการอุดหนุนประมงและความมั่นคงทางอาหาร ส่วนการประชุม MC14 คาดว่าจะจัดขึ้นในห้วง มี.ค.2569

ข้อวิจารณ์ WTO

WTO ได้รับความวิพากษ์วิจารณ์ว่า ไร้ประสิทธิภาพในการจัดระเบียบการค้าระดับพหุภาคีและเรียกร้องให้มีการปฏิรูป WTO เฉพาะอย่างยิ่งหลังเกิดสงครามการค้าระหว่างจีนกับสหรัฐฯ ตั้งแต่ปี 2561 รวมทั้งถูกประชาคมระหว่างประเทศเรียกร้องกรณีประเทศกำลังพัฒนาเผชิญความยากลำบากในการเจรจาต่อรองกับประเทศพัฒนาแล้วในกรอบ WTO ตลอดจนการขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการค้าด้านบริการ และการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ นอกจากนี้ ยังเรียกร้องให้ WTO เร่งยกระดับการค้าที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทาง

ปัญหา และแก้ไขปัญหากลไกระงับข้อพิพาททางการค้า ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของ WTO อีกทั้งยังไม่สามารถคัดเลือกสมาชิกองค์กรอุทธรณ์¹ (Appellate Body) เพื่อตัดสินข้อพิพาททางการค้าได้

การเจรจาภายใต้ WTO และการปฏิรูป WTO จะทวีความท้าทายมากขึ้น เพราะประเทศตะวันตกพยายามใช้ WTO และบรรทัดฐานทางการค้า เป็นเครื่องมือสกัดกั้นเงินอย่างเข้มข้นมากขึ้น ทำให้ WTO มีแนวโน้มเผชิญอุปสรรคในการปฏิรูปองค์กรตามข้อเรียกร้องของทุกฝ่าย เนื่องจากสหรัฐฯ และสหภาพยุโรป (European Union-EU) เรียกร้องให้ WTO ปฏิรูปองค์กรในแนวทางที่แตกต่างจากความต้องการของประเทศกำลังพัฒนา เฉพาะอย่างยิ่งจีน โดยการประชุม G-20 เมื่อปี 2561 และ 2562 ยุโรปและสหรัฐฯ เน้นให้ WTO ปฏิรูปโครงสร้างการค้าให้สนับสนุนการค้าเสรีมากขึ้น และไม่สนับสนุนการให้เงินอุดหนุนหรือการกีดกันทางการค้าจนบิดเบือนการค้าเสรี อาทิ การให้เงินอุดหนุนรัฐวิสาหกิจ ภาคการผลิต การกีดกันภาคบริการ การลงทุน และการบังคับให้ถ่ายทอดเทคโนโลยี รวมถึงการขโมยทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งมีนัยถึงแนวทางของจีน

ขณะที่จีนเรียกร้องให้ WTO ให้ความสำคัญกับการค้าแบบพหุภาคีที่เป็นธรรม ปกป้องผลประโยชน์ของประเทศกำลังพัฒนา สร้างกฎระเบียบที่มาจาก การลงมติเอกฉันท์ของประเทศสมาชิก โดยเฉพาะจากประเทศกำลังพัฒนา และไม่ควรมอบสิทธิพิเศษต่อการตัดสินใจในประเด็นที่เป็นกติกากฎของ WTO ทั้งนี้ นาง Ngozi Okonjo-Iweala ผอ. WTO เตือน EU ญี่ปุ่น และสหรัฐฯ เมื่อ เม.ย. 2564 ว่า การที่ EU กับทั้งสองประเทศกำลังผลักดันกฎระเบียบใน WTO ให้เข้มข้นขึ้น เฉพาะอย่างยิ่งประเด็นการให้เงินอุดหนุนภาคอุตสาหกรรม รวมถึงยกระดับความโปร่งใสของบทบาทรัฐวิสาหกิจต่อเศรษฐกิจที่เป็นการมุ่งกีดกันเงิน จะทำให้การปฏิรูป WTO ไม่ประสบผล และยิ่งจะทำให้จีน ซึ่งเป็นสมาชิก WTO ที่มีอิทธิพล ต่อต้านการปฏิรูป WTO มากขึ้น ดังนั้น ทั้ง EU ญี่ปุ่น และสหรัฐฯ ควรแสดงให้จีนเห็นว่า ไม่ได้ใช้กฎระเบียบใน WTO เป็นเครื่องมือทางการค้ากีดกันเงิน และควรเสนอแนะวิธีที่เหมาะสมพร้อมกับข้อเท็จจริง เพื่อให้จีนเห็นถึงผลกระทบของนโยบายของตนเอง รวมถึงควรแสดงให้จีนเห็นว่า ประเทศตะวันตกยอมดำเนินการในประเด็นการอุดหนุนสินค้าเกษตรตามที่จีนเคยเรียกร้อง ซึ่งวิธีนี้จะทำให้การปฏิรูป WTO มีความคืบหน้า

ความสัมพันธ์กับไทย

ไทยเข้าเป็นสมาชิก WTO เมื่อ 28 ธ.ค.2537 เป็นสมาชิกลำดับที่ 59 และมีสถานะเป็นสมาชิกร่วมก่อตั้ง โดยไทยให้ความสำคัญกับการเจรจาการค้าพหุภาคีในกรอบ WTO เนื่องจากการค้าระหว่างประเทศเป็นแหล่งรายได้สำคัญ ซึ่งการเข้าร่วมเป็นสมาชิก WTO ทำให้ไทยได้รับประโยชน์จากหลักการทั่วไปของ WTO เช่น หลักการไม่เลือกปฏิบัติ ความโปร่งใส การคุ้มครองผู้ผลิตภายในด้วยภาษีศุลกากร รวมทั้งประโยชน์จากพันธกรณีที่สมาชิกผูกพันไว้ในความตกลงย่อยต่าง ๆ อาทิ การลดภาษีศุลกากร การอุดหนุน และอุปสรรคทางการค้าต่าง ๆ ตลอดจนไทยยังประสบความสำเร็จจากการยื่นฟ้องต่อ WTO กรณีการปกป้องทางการค้าจนหลายประเทศยกเลิกนโยบายการปกป้องทางการค้าต่อไทย อาทิ กรณีอียิปต์ห้ามนำเข้าปลาหูฉลามกระป๋องจากไทย และกรณีสหรัฐฯ ห้ามนำเข้ากุ้งจากไทย

¹ สมาชิก WTO จะเลือกผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายและเศรษฐกิจการค้าระหว่างประเทศและแต่งตั้งให้เป็นองค์กรอุทธรณ์ซึ่งมีสมาชิกรวม 7 คน ดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี หมุนเวียนกันทำหน้าที่พิจารณาตัดสินคดีพิพาทชั้นอุทธรณ์ของ WTO คดีละ 3 คน

ดร.ศุภชัย พานิชภักดิ์ อธิบดีกรมการเกษตรของประเทศไทย เคยดำรงตำแหน่ง ผอ. WTO คนที่ 4 วาระ 3 ปี ระหว่าง 1 ก.ย.2545-1 ก.ย.2548 ซึ่งเป็น ผอ. WTO คนแรกที่มาจากประเทศกำลังพัฒนาและจากภูมิภาคเอเชีย ทั้งนี้ การดำรงตำแหน่งดังกล่าวเป็นการแบ่งวาระกับนายไมเคิล มัวร์ จากนิวซีแลนด์ เนื่องจากเกิดข้อขัดแย้งในการคัดเลือก ผอ. WTO คนที่ 3 ที่ยึดเยื้อระหว่างประเทศสมาชิก WTO ผู้แทนจากบังกลาเทศจึงเสนอให้มีการแบ่งวาระดำรงตำแหน่งกันคนละ 3 ปี ให้กับผู้ที่ได้รับการคัดเลือกให้เหลือ 2 คนสุดท้าย เพื่อแก้ไขข้อขัดแย้ง

นอกจากนี้ น.ส.สุนันทา กังวาลกุลกิจ เอกอัครราชทูตคณะผู้แทนถาวรไทยประจำ WTO และ องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) เข้ารับตำแหน่งประธานคณะมนตรีใหญ่ (General Council) ของ WTO เมื่อ 28 ก.พ.2562 ซึ่งเป็นองค์กรสูงสุดของ WTO ทำหน้าที่กำกับดูแลภาพรวมการดำเนินงานขององค์กร โดยมีวาระ 1 ปี นับเป็นคนไทยคนแรกที่ได้ทำหน้าที่ดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงความเชื่อถือและความไว้วางใจของนานาชาติต่อไทย ทั้งนี้ ปัจจุบัน นางพิมพ์ชนก พิตรพิลด์ ดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตคณะผู้แทนถาวรไทยประจำ WTO และ WIPO